

Forsknings- och utvecklingsenheten
för socialtjänstens individ- och familjeomsorg
i Stockholm Nordväst

2005-09-20

Sammanställning av konferensen ; Identitet, livsstil och vändpunkter i ungdomars liv

Arrangör: RFMA (Riksförbundet mot alkohol och narkotikamissbruk)

Syftet med konferensen var att spegla ungdomars villkor, kulturmönster och identitetsutveckling samt former för att komma till rätta med ungdomars missbruk och kriminalitet.

Generationer och relationer – om den förlängda ungdomstiden och dess konsekvenser

Föreläsare: Mats Trondman, professor i kultursociologi vid institutionen för idrotts- och fritidsvetenskap, Malmö högskola.

Intentionen med föreläsningen var att spegla det sammanhang som ungdomar befinner sig i idag och de förändringar som skett i "samhället" under de senaste 50 åren. En mycket markant förändring är att vuxenrollen och tonårsrollen förändrats. I detta sammanhang gjordes en åtskillnad mellan fysiologiskt vuxen som många idag är redan i 12 – 14 års åldern och vuxen i samhället. Under 1960- 1970-talet var det fortfarande möjligt för ungdomar att efter högstadiet eller gymnasiet få ett arbete och den vägen "glida in" i ett vuxenliv. Det fanns ett tonårsliv och ett vuxenliv och ungdomarna guidades på olika sätt in i vuxenlivet. Att bli vuxen var något eftersträvanvärt. Föräldrar hade fortfarande mandatet och var i någon mening auktoriteter och gränssättare. Lärarnas roll var också tydligare och sågs inte bara som kunskapsförmedlare utan även som auktoriteter. Att bli vuxen var något eftersträvanvärt. I kulisserna under denna tid fanns en begynnande ungdomskultur.

Idag lever vi i ett tidevarv där tonårstiden breddat ut sig och omfattar tidsperioden 13 – 26 år och det finns bland annat en media-, musik-, modeindustri som profiterar på denna grupp och som i många stycken även förmedlar värderingar och attityder. Vad kompisarna och gruppen tycker är viktigare än vad föräldrarna tycker. Denna förändring har skett parallellt med att introduktionen i vuxenlivet har förskjutits uppåt i åldrarna som ett resultat av bland annat svårigheterna att komma in på arbets- och bostadsmarkanden. Det krävs utbildning oftast fullgjort gymnasium eller eftergymnasial utbildning för de flesta arbeten.

Rollen som förälder eller lärare har också genomgått stora förändringar. Auktoriteten är inte lika given idag. Inom många ungdomsgrupper har man ingen respekt för auktoriteter utan det är något som man som vuxen erövrar genom hur man bemöter och förhåller (relationskapital) sig till ungdomar.

Ovanstående är ett koncentrat av föreläsningen och det finns givetvis en mångfald av "rörelser i tiden", omvärldsinfluenser, historiska influenser och folkomflyttningar(från glesbyg/småstad till storstad, invandring,) och så vidare som på olika sätt har påverkat den nuvarande situationen och som kommer att fortsätta påverka.

Vad innebär det då att vara – vuxen i samhällets "ögon" och tidpunkten för detta har förskjutits till 24 – 25-årsåldern. De ungdomsutfrågningar som Mats refererade till hade givit följande svar ;

- Att vara klar med utbildningen.
- Att ha ett arbete
- Att vara självförsörjande
- Att ha bostad
- Att fatta egna beslut

Om huvuddelen av vad som skrivits ovan speglar förvirring och vilshenhet finns det ett antal statliga rapporter som slagit fast vad som har stor betydelse dels för att förebygga att ungdomar hamnar i missbruk och kriminalitet och dels som stöd för ungdomar att ta sig ut ur en svår livssituation - nämligen en bra relation till en vuxen. Känns det igen

Slutsats - Intet nytt under solen.

Vändpunktsprocesser för ungdomar i problematiska livssituationer

Föreläsare: Stig-Arne Berglund, fil.dr och universitetslektor vid institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.

"Syftet är att genom narrativa intervjuer fördjupa kunskaperna om vad som ligger bakom vändpunkter i "problemungdomars" liv. Avsikten är också att ge initierade bilder av förändringsprocesser och livsstilsval, samt den betydelse socialt arbete; bemötandet, stödet och behandlingen haft för deras vändpunktsprocesser. Målgruppen består av unga människor med erfarenheter av tidigare problematiska livsstilar och av olika sociala insatsformer. Under det övergripande temat ryms olika forskningsprojekt. Ungdomar med problematiska livsstilar/Vändpunktsprocesser. Longitudinell studie av ungdomar inskrivna i YAR-programmet (Youth at risk), Borlänge. Avsikten är att följa 25 ungdomar under YAR-programmet 2003/2004 samt det efterföljande året 2004/2005. Rapporten skall vara färdig 2005. Söker medel 2004 för: Ungdomar med problematiska livsstilar/Vändpunktsprocesser. Avsikten är att identifiera vändpunktsprocesser hos sk lyckade fall bland gruppen ungdomar med erfarenhet av institutionsbehandling, §12 och HvB. Ungdomar med problematiska livsstilar/Vändpunktsprocesser. Avsikten är att identifiera vändpunktsprocesser hos sk lyckade fall bland gruppen ungdomar med

erfarenhet av öppenvårdsinsatser. som kan ge initierade bilder av behandling, förändringsprocesser och livsstilsval. Projektet ifråga om ungdomar i öppenvårdsprojekt skall påbörjas under 2005 och beräknas avslutas 2008." (Pågående forskningsprojekt vid Umeå universitet).

Ovanstående är utgångspunkten för Stig-Arne Berglunds föreläsning. Nedan följer ett axplock av de OH-bilder som visades under föreläsningen. Dessa redovisas utan närmare kommentarer. För ytterligare information; stig-arne.berglund@socw.umu.se

Upplägg av studien:

1. Förändrade förutsättningar
2. Självbildens betydelse i förändringsprocesser
3. Bemötandets betydelse
4. Annat som stöttar och hjälper när det börjar gå bättre

Vardagstankar om bemötande och socialpedagogik

1. Någon får en att göra det man egentligen kan
2. Man växer bäst genom att göra det man är bra på.
3. Formen för bemötandet har en avgörande inverkan på utfallet – där är det sociala och det pedagogiska viktigt.

För ytterligare info: Social Pedagogik (Stig-Arne Berglund) AdLibris Bokhandel

Vad bestämmer utfall av behandling (enligt forskningen)

- Metod/teknik	15 %
- Förväntningar(på förändring)	15%
- Terapeutisk relation	30%
- Utomterapeutiska faktorer	40%

Bemötandets betydelse (skapa allians)

- "Låna trygghet" – personer eller situationer
- Ge barnet/ungdomen tid
- Motivera
- Leta kompetens (vad är ungdomen bra på)
- Acceptans
- Beröm!
- Sammanhangsmarkering
- Inge hopp
- Humor!

Generellt om vändpunktsprocesser / Förknippat med

- personlig relation – ett förnamn
- ny eller bibehållen värdighet/stolthet/alibi inåt och utåt
- personlig vinst
- positiva tankar om framtid och ett bättre liv

Vändpunktsfaktorer: Det som inspirerar, härdar, förändrar, återhämtar och stärker

1. Förändrad inställning
2. Stöd av de närmaste
3. Inspirerande andra, energigivare - människor som lyssnade, begrep, sa ifrån, respekterade...
4. Förändrade livsomständigheter
5. Intressen, talang, arbete, tro
6. Personlighetsdrag t ex envishet och humor
7. Partners, familj

Absoluta sanningar om vård och behandling

- Olika personer behöver olika stöd
- Det handlar alltid om människors totala livssituation
- Det handlar om socialt kapital och att mobilisera läkande krafter på många nivåer
- En praktisk, flexibel och inspirerande social pedagogik som är klok och omdömesgill

Slutsatser

- Bra behandlingsmodeller kan fungera dåligt utan samarbete
- Dåliga modeller kan fungera riktigt bra med samarbete
- Satsa på det konkreta och friska
- Inspiration är nödvändigt för att något ska hända

Maria Ungdoms ungdomar – vad utmärker dem och vad behöver de för att komma vidare.

Föreläsare: Anders Tengström, leg. psykolog och bitr forskningschef vi Maria Ungdom, SLL

Det projekt som Tengström redogör för kallas Ung och oberoende och finansieras delvis av medel från Mobilisering mot narkotika(www.mob.nu) Något liknande har aldrig tidigare gjorts. Den syftar till ;

- Beskriva karkatäristika hos de ungdomar och deras föräldrar som besöker Maria Ungdom
- Att jämföra Maria Ungdoms klienter med andra ungdomar i Sverige
- Att identifiera skydds- och riskfaktorer för ohälsa
- Att identifiera vilka behandlingsformer som är associerat med olika utfall i hälsa
- Studera vårdöverlämnande från ungdoms- till vuxensidan
- Studera överföringen av psykiatriska- och missbruksproblem från förälder till barn

Slutsatser – allmänna

- Ungefär 80 % av ungdomarna som söker sig till Maria Ungdom har stora psykologiska, psykiatriska, sociala och missbruksproblem.
- Tjejerna verkar något mer utsatta än killarna.
- ”De är för gamla när de kommer till Maria...”
- Lite verkar hända på sex månader (i form av olika stödjande/hjälpanande insatser)

Slutsatser – psykiatri/missbruk.

- Förvånande få som uppfyller kriterier för missbruk/beroende bland ungdomarna
- Massiv psykiatrisk problembild – tunga psykiatriska diagnoser
- Över 95 % av de som har ett missbruk/beroende har också en psykiatrisk diagnos
- Också föräldrarna har en svår psykiatrisk problembild – som tidigare och sannolikt pågående missbruk i stor omfattning

Slutsatser – kriminalitet

- Maria Ungdoms patienter är avsevärt mer antisociala och kriminellt belastade än vad som kan förväntas utifrån en normalgrupp av ungdomar
- Kriminaliteten startar tidigt och vidmakthålls i många fall upp till övre tonåren, skiftar dock i karaktär
- Maria Ungdoms tjejpatienter är nästan undantagslöst mer antisociala och kriminella än killarna i normalgruppen
- Ur Maria Ungdomsgruppen kommer många av morgondagens vanekriminella att rekryteras

Slutsatser – psykiatri/missbruk

- Att arbeta med dubbeldiagnostiserade innebär att man måste angripa både missbruket och de psykiatriska problemen samtidigt – allt annat är utsiktslöst!!
- Föräldrarna behöver egna kontakter för att få vård för sina psykiatriska problem
- Föräldrarna behöver också träning i att bli ”good enough parents.”

Behandlingsbehov och behandlingsmöjligheter när det gäller ungdomar med kriminalitet och missbruk

Föreläsare: Martin Larden, leg. psykolog, doktorand, Karolinska sjukhuset, Sektionen för rättspsykiatri. Martin.larden@cvp.se

Syftet med studien som görs i samarbete med SiS (vilket också innebär att man kommer välja ut klienter med specifika/komplexa behandlingsbehov) är att utvärdera ett individuellt kognitivt-beteende-terapeutiskt (IKBT) behandlingsprogram för ungdomar med svår antisocial problematik. Programmet är framtaget för svenska förhållanden. Utifrån tidigare forskning förväntas program som bygger på social färdighetsträning och kognitiva faktorer ge bra och kostnadseffektiva resultat mot antisocialt beteende. Vidare prövar man om IKBT tillsammans med strukturerat nätverksbyggande gör att utslussningen från SiS särskilda ungdomshem förbättras och risken minskar att ungdomarna efter påföljd återgår till tidigare antisocialt beteende och umgänge.

Utifrån de senaste rönen inom forskningen samt den modell för institutionsvård som Tore Andreasson skissar på i boken Institutionsbehandling av ungdomar, kommer man utifrån SiS institutionsutbud att ”skräddarsy” en institution för ändamålet för att kunna testa modellen. Institutionen kommer förutom IKBT att arbeta med familje- och nätverksarbete. Vårdtiden är

sex månader därefter utsluss i öppenvård och fortsatt stöd. Man kommer parallellt arbeta mycket med personalgruppen via bl a handledning. Det är väsentligt med enighet inom personalgruppen och den enighet vidmakthålls över tid.

För ytterligare info; www.sis.se

Ungdomsvård på hemmaplan – karaktär och innehåll i socialtjänstens öppenvård för ungdomar.

Föreläsare: Torbjörn Forkby, forskare i socialt arbete, Göteborgs universitet

Vad har bidragit till framväxten av hemmaplans lösningar. Oftast förs de ekonomiska aspekterna fram. I sammanhanget får man inte glömma bort att det finns andra delförklaringar som tillsammans lett fram till den nuvarande utvecklingen;

- Institutionernas vanrykte – förstärker
- Behovet av specialisering/professionalisering
- Teoretiska influenser (nätverk/systemteori)
- Socialtjänstens begrepp som ”närhet”, ”helhetssyn”
- Avinstitutionaliseringen av andra grupper
- Uteblivet biträde från barn/ungdoms psykiatri
- Statliga utvecklingsmedel har möjliggjort utvecklingen

För ytterligare info hänvisas till Torbjörn Forkbys rapporter som finns på följande adress www.fouivast.se

Avslutningsvis, det är alltid svårt att ”fånga” en konferens. Det som redovisas är ett subjektivt urval av det som förhoppningsvis är essensen. Vill Ni ha ytterligare information kan ni kontakta mig alternativt de mailadresser som nämns i texten.

Anders Arnsvik
FoU-assistent
08 – 625 17 63